

О.В. Олешко,
слухач факультету магістерської
підготовки вечірньої форми навчання ХарРІ НАДУ

ЯКІСТЬ ОСВІТИ – ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Освіта є визначальним інститутом людського розвитку. Дослідження проблеми якості освіти належать до найбільш актуальних проблем сучасності. Проблему якості освіти нині пов'язують з розвитком нової інформаційної цивілізації, де випереджальний розвиток якісного середовища, суспільного інтелекту та системи освіти стає вирішальним чинником розвитку людства.

Ключові слова: якість освіти, інформаційне суспільство, суспільний інтелект.

З початком третього тисячоліття людство спрямовує вектор свого розвитку до інформаційного, технологічного суспільства, основними ознаками якого є високий рівень якості життя кожної людини, який досягається підвищеними вимогами до забезпечення суспільних та індивідуальних благ, серед яких визначальне місце посідає висока якість освіти.

Для того, щоб навчання підвищувало шанси отримати високооплачувану роботу, його зміст і структура мають відповідати вимогам ринку праці й належним чином озброювати людину. Освіта, що не відповідає ринкам праці, дорого коштує суспільству, оскільки випускники навчальних закладів поповнюють лави безробітних і потребують подальшої підтримки з боку держави у вигляді перенавчання або соціальних виплат. Через неадекватну ринковим вимогам освіту в суспільстві зростають утриманські настрої і патерналізм; актуальною стає загроза повернення до тоталітаризму [1, с. 12].

Визначення змісту освіти до цього часу залишається прерогативою держави, що за радянських часів було виправдано плановою економікою та ідеологічними чинниками. Але на сьогоднішній день державні стандарти часто не відповідають вимогам ринку праці, критеріям якості освіти в умовах ринкової економіки й демократичного політичного устрою.

Забезпечення високоякісної освіти на всіх етапах і рівнях, оцінювання її результативності та управління якістю – одне з основних завдань сьогодення.

Забезпечення високого рівня функціонування та результативності освіти має не лише педагогічний аспект, але й відбиває основні вимоги освітньої політики держави, створює суспільні ідеали, загальну ідеологію суспільства та визначає стратегію функціонування національної освітньої системи.

До проблеми реформування освіти в цілому та надання високоякісної освіти, зокрема, звертались такі відомі науковці та педагоги, як М. Поташнік, В. Паламарчук, О. Савченко, А. Субетто. Хоча треба зазначити, що дослідження цієї проблеми мало висвітлюється у вітчизняній літературі. Для того, щоб всебічно та різноаспектно усвідомити проблему необхідно розглянути тлумачення термінів “якість освіти” та “управління якістю освіти”. В інтерпретації філософів і педагогів сучасності якість освіти визначається як “соціальна категорія, що визначає стан та результативність процесу освіти в суспільстві, його відповідність потребам та очікуванням суспільства [7, с. 15]”, “...співвідношення мети та результатів навчання, ступінь досягнення мети за умови, що мета поставлена операційно та спрогнозована в зоні потенційного розвитку учня [6, с. 28]”. Усі визначення дефініції якості освіти вказують на потенційну можливість виміряти ту саму якість, але не уточнюють – в яких одиницях, яким чином та за якою шкалою.

Визначення управління якістю освіти пов’язане з реалізацією як освітніх функцій, так і функцій управлінських і має складне багатовимірне значення. Так, за М. Поташніком, управління якістю освіти – це особливе управління, організоване та спрямоване на досягнення не будь-яких, не випадкових, не просто кращих за попередні, а цілком визначених, заздалегідь спрогнозованих з можливим ступенем точності результатів освіти, де мета (результат) має бути спрогнозована операційно в зоні потенційного розвитку випускника школи [6, с. 33]. Але треба зазначити, що, спираючись на роботи вищезазначених фахівців, цілі (результати) мають бути наскрізними як по вертикалі, так і по горизонталі управлінської діяльності – від загальнодержавних до індивідуального навчання школярів і навпаки. Оскільки якість освіти має спрямовувати вектор свого розвитку на

загальнодержавну освітню політику, то і мета (а значить і очікуваний результат) має відбиватись на всіх рівнях управління якістю освіти. У цій роботі проблема управління якістю освіти розглядається як основа освітньої політики держави. Треба зазначити, що і запропоновані завдання, розраховані на великомасштабні дії, проте вони не розходяться з діями в рамках окремого навчального закладу, шкільної паралелі, класу, групи тощо.

У зв'язку з цим метою статті є висвітлення деяких проблемних питань щодо створення системи управління якістю освіти в Україні.

Управління якістю освіти як складник державного управління освітньою галуззю підпорядковане загальній стратегії держави на пріоритетний розвиток освіти, забезпечення конституційного права громадян на освіту та рівного доступу до високоякісної освіти.

Аналіз, пошуки відповідей на питання вдосконалення якості освіти знаходяться у двох взаємодіючих галузях знань: педагогіці та менеджменті освіти. Управління якістю освіти як складник державного управління освітньою галуззю підпорядковане загальній стратегії держави на пріоритетний розвиток освіти, що передбачає низку заходів, які зумовлюють першочергові кроки для забезпечення суспільних вимог щодо якості освіти. Управління якістю освіти є двоспрямованим процесом. З одного боку, воно забезпечує якість внутрішніх параметрів процесу, з іншого – спрямоване на поліпшення використання ресурсів у забезпеченні якості освіти [2, с. 13].

Будь-яке управління, насамперед, передбачає низку послідовних дій, дотримання яких має привести до позитивного результату. За стандартними уявленнями процес управління якістю освіти має вирішувати такі завдання: моделювання, забезпечення функціонування системи, яка має працювати на досягнення поставленої мети, зміна вимог до існуючих характеристик, діагностування наявного рівня якості освіти [6, с. 32].

На всіх зазначених етапах управлінської діяльності можна виділити показники, які не виявляються в сучасному управлінні освітою, але необхідні для успішного її розвитку та переходу на новий якісний рівень. Це,

насамперед, легкі у використанні, прості, надійні та об'єктивні показники оцінки якості освіти. У цьому контексті нагальною стає проблема приведення державних стандартів у відповідність до вимог інформаційного суспільства. В індустріальну епоху об'єктом стандартизації був готовий продукт. В умовах гнучкого виробництва і конкуренції стандарти описують процедури вироблення тих чи інших продуктів, інформації, технологій тощо. Для освіти це означає, що стандартизації мають підлягати не одиниці навчального матеріалу, а процедури оцінювання знань, вмінь, компетенції; не навчальні плани та програми, а процедури їх розробки та затвердження; не кваліфікаційні характеристики, а порядок атестації вчителів [2; 5; 6].

Ще однією проблемою оцінювання якості освіти є динамізм результатів освіти. Результати як і мета мають гнучко, швидко та адекватно реагувати на зміни в суспільстві та економіці в часі. Крім того, багато результатів можна визначити тільки через деякий час. Наприклад, рівень готовності випускника до дорослого життя або стан психологічного розвитку випускника.

Наступна проблема пов'язана з оцінюванням самого процесу освіти, оскільки до нього залучені люди різних вікових та соціальних груп (учні, вчителі, батьки, суспільство, вищі навчальні заклади, підприємці). Усі вони мають свої певні вимоги до освіти, своє "замовлення". На кого із замовників має орієнтуватись якість освіти, тобто яку мету має перед собою ставити освіта, щоб виконати вимоги часу та забезпечити високу результативність.

На етапі забезпечення функціонування освітньої системи виникає низка проблем, пов'язаних із фінансуванням та матеріальним забезпеченням. Крім того, сам учитель має весь час навчатись, опановувати нові технології, методики, прийоми. Оскільки вимоги до вчителя зростають, то й управління якістю методичної роботи набуває нового сенсу та рівня значущості.

Управління якістю освіти має спрямовуватись на управління якістю умов освітнього процесу (матеріальне та інформаційне забезпечення), управління самим процесом (зміст, стандарти, використання педагогічних технологій тощо), що в свою чергу приведе до якісних результатів (рисунок).

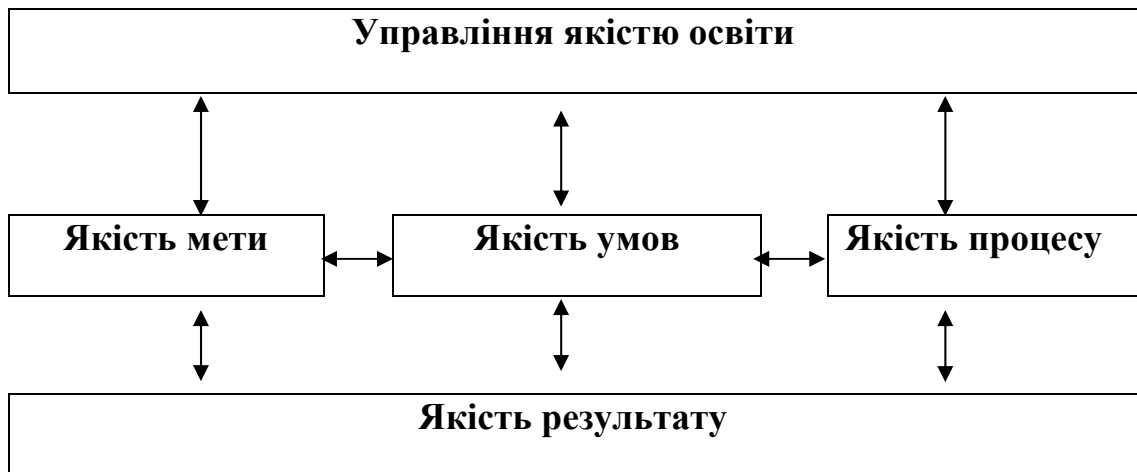

Рисунок. Схема досягнення якісного результату освіти

Для досягнення високої якості освіти необхідно створити модель вимірювання показників якості освіти відповідно до основних об'єктів оцінювання якості освіти, що у свою чергу допоможе об'єктивно визначити ступінь впливу управлінських рішень та дій на певні процеси системи освіти. Думка М. Поташніка про те, що все, що можна виміряти, має бути вимірним, є авторитетною і стосується, в тому числі, вимірювання якості освіти. Багато способів було запропоновано останнім часом, як в окремих монографіях, так і в періодичних виданнях, щодо оцінювання якості освіти, але всі вони зводяться до кількісних або якісних (частіше описових) характеристик [4, с. 5]. У даній роботі пропонується підхід щодо вимірювання якості освіти як за якісними, так і кількісними показниками. У результаті всі оцінки переводяться в єдину бальну систему оцінювання. Усе це відображено в моделі вимірювання показників якості освіти. Модель складається з чотирьох основних об'єктів оцінювання, які у свою чергу розбиті на основні показники, кожен з яких має свої критерії оцінювання та можливий інструментарій щодо вимірювання показника (таблиця). Кожен показник вимірюється за стобальною шкалою, в результаті чого можна вивести оцінку як кожного об'єкта окремо, так оцінити процес у цілому.

Модель вимірювання показників якості освіти

Об'єкт оцінювання	Показник вимірювання	Критерії оцінювання	Інструмент вимірювання
Мета	Чіткість формулювання, операційність	Ступінь визначення в меті якісно та (можливо) кількісно очікуваного результату, ступінь визначення механізму її досягнення	Аналіз річного плану, планів роботи структурних підрозділів закладу
	Відповідність мети результатам	Ступінь спрямованості мети на очікуваний результат	Аналіз поставленої мети та її відображення в річному плані
	Досягнення мети	Ступінь досягання мети	Аналіз результатів роботи закладу за період у порівнянні з метою
Умови	Сучасні засоби навчання	Відповідність обладнання навчальних кабінетів сучасним вимогам	Інвентаризація
Процес	Позитивна мотивація навчання	Мотивація навчання – прагнення до певних досягнень, життєва позиція тощо	Анкетування та опитування учнів
	Відповідність змісту освіти вимогам часу	Відповідність змісту освіти галузевим вимогам ринку праці регіону, держави, світу	Аналіз відповідності змісту запитам ринку праці. Анкетування та опитування учнів, батьків
	Відповідність умов освітнім стандартам	Забезпеченість закладу сучасним обладнанням відповідно до профілю навчання або обраної спеціалізації	Аналіз та співвідношення учбових планів зі стандартами та матеріально-технічним забезпеченням закладу
Процес	Реалізація оздоровчої функції освіти	Співвідношення умов навчання учнів у закладі зі станом їх здоров'я. Динамічність корекції умов з метою поліпшення здоров'я учнів	Щорічні медичні огляди
	Якість управління освітніми процесами	Ступінь готовності керівних кадрів до інноваційних процесів	Атестація закладу освіти
	Готовність педагогів до інноваційних процесів	Ефективність методичної роботи, самоосвіти вчителів	Атестація педагогічних працівників
	Готовність психологічних та соціальних служб до співпраці	Співвідношення супроводження всіх освітніх процесів працівниками психологічної та соціальної служби	Аналіз співвідношення запитів та дій соціальної та психологічної служби
Результати	Рівень успішності учнів (знання, уміння, навички)	12-ти бальна система оцінювання знань	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів, базові стандарти, зовнішнє незалежне оцінювання тощо

	Дисциплінованість, вихованість, соціалізованість учня	Культура поведінки та спілкування. Уміння адаптуватись до будь-яких умов співпраці та спілкування	Психологічне та педагогічне тестування. Участь у суспільному житті закладу, колективу
Результати	Розвиток самодостатньої особистості	Розгалуженість системи позашкільної роботи, що має гнучку систему набору, навчання та виховання дітей	Аналіз результатів участі учнів у позакласних, позашкільних заходах, об'єднаннях тощо. Психологічні та педагогічні тести
	Зв'язок знань із життям	Рівень застосування учнями умінь та знань на практиці: в суспільній, дослідній, експериментальній роботі тощо	Аналіз результатів участі учнів у наукових проєктах, суспільному житті колективу тощо. Психологічні та педагогічні тести
	Відсутність небажаних ефектів	Відсутність асоціальної поведінки, хронічних захворювань, відрази до навчання, втоми тощо	Психологічні та педагогічні тести, медичне обстеження, анкетування батьків тощо

Таким чином, розробка остаточної моделі надасть можливість швидко й об'єктивно вимірювати базовий рівень якості освіти для подальшого її моделювання. Але вже на даному етапі роботи з моделлю можна стверджувати, що на шляху до якісної освіти педагогічна спільнота не може залишатись без соціального, медичного та психологічного супроводження, яке забезпечить попередження небажаних ефектів.

У подальшій роботі необхідно звернути увагу на розробку детальних критеріїв оцінювання, де кожний бал відповідатиме певному рівню прояву кожного показника. Крім того, нагальною є проблема розробки освітніх стандартів освіти, що має дати змогу всім ланкам в освітньому процесі легко та ефективно формувати зміст освіти відповідно до регіональних та місцевих запитів і вимог часу. Як зазначалося вище, динамічність, швидке співвідношення та корекція змісту освіти відповідно до вимог сучасності, економічних та суспільних змін є однією з умов формування високої якості освіти. Саме тому мають бути створені певні загальнодержавні стандарти, що гарантують чітко визначений рівень знань, умінь та навичок, рівність у подальшій самореалізації випускників шкіл усіх регіонів держави, але у свою

чергу і забезпечать вільний вибір місцевого або навіть внутрішкільного компоненту змісту освіти, що врахує місцеві запити ринку праці, суспільства тощо. Актуальним є питання щодо підготовки та постійного навчання педагогів, психологів, медичинського персоналу, соціальних працівників, що працюють зі школярами щодо своєчасного виявлення небажаних відхилень та спрямування особистої траєкторії розвитку дитини. Забезпечення висококваліфікованими, професійними кадрами закладів освіти та якісне соціальне, медичне та психологічне супроводження навчального процесу є однією з основних умов досягання якісної освіти.

Список використаних джерел

1. Знання для добробуту: стан і перспективи реформування освіти в Україні / Ю. Луковенко, О. Коловіцкова, В. Нікітін, В. Якушик, Л. Калашник. – Режим доступу : <http://istc.org.ua/matra-depl1>
2. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : К.І.С, 2004. – 128 с.
3. *Приходько В. М.* Моніторинг якості освіти та виховної діяльності навчального закладу : [навч.-метод. посіб. для вчителя] / В. М. Приходько. – Х. : Вид. Група “Основа”, “Тріада+”, 2007. – 144 с.
4. Самооцінювання роботи школи / [редкол. : О. Процак та ін.] // Підручник для директора школи. – 2004. – № 3 – 4. – С. 5–54.
5. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики. – К. : “К.І.С.”, 2003. – 296 с.
6. Управление качеством образования : [практикоориентированная монография и методическое пособие]. – изд. второе, перераб. и доп. / под ред. М. М. Поташника. – М. : Пед. об-во России, 2006. – 448 с.
7. *Шишов С. Е., Кальней В. А.* Школа: мониторинг качества / С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Пед. об-во России, 2000. – 320 с.

***Oleshko O.V.* Quality of education – basis of informative civilization.**

Education is the main institute of human development. Education quality problem research refers to the most impotent issues of the modern days. The problem of education quality is currently bound to development of a new informative civilization, where passing ahead development of high-quality environment is, public intellect and system of education becomes the deciding factor of development of humanity.

Key words: quality of education, informative society, public intellect.

***Олешко Е.В.* Качество образования – основа информационного общества.**

Образование становится определяющим институтом человеческого развития. Проблему качества образования сейчас связывают с развитием новой информационной цивилизации, где опережающее развитие качественного пространства, общественного интеллекта и системы образования становятся определяющими факторами развития человечества.

Ключевые слова: качество образования, информационное общество, общественный интеллект.